

הנחת תבשיל על פלטה

שתידלק בעזרת שעון שבת

סא"ל הרב מלאכי ראבד | ראש ענף הלכה

שאלה:

האם מותר ליתן תבשיל לח שנצטנן על גבי פלאטה בשבת בעודה כבויה ותידלק אח"כ ע"י שעון שבת (וכן אי שרי ליתן מער"ש)?

תשובה:

א | בעניין גרמא

איתא בגמרא שבת (קכ:) לא תעשה כל מלאכה, עשייה הוא דאסור הא גרמא שרי ואפילו איסור דרבנן מותר.

אולם יעויין ברמ"א בס' של"ד ס' כב' דמבואר מדבריו שדוקא במקום פסידא התירו גרמא וז"ל השו"ע:

"תיבה שאחז בה האור, יכול לפרוס עור של גדי מצידה האחר שלא תשרף, ועושים מחיצה בכל הכלים להפסיק בין הדליקה, ואפילו כלי חרס חדשים מלאים מים שודאי יתבקעו כשתגיע להם הדליקה דגרם כיבוי מותר".

ועי"ש בבה"ל שלא דוקא כיבוי אלא כל מלאכות שבת.

וכתב ע"ז הרמ"א: "במקום פסידא". ומקורו של הרמ"א הוא במרדכי (ס' שצט) וזת"ד:

"פירש ר"ת שאין הלכה כר' יוסי שאסר גרם כיבוי אלא הלכה כר' שמעון בן ננס שמתיר משום דר' יהודה קאי כוותיה. אבל הרב ר' יואל אוסר גרם כיבוי שלא במקום הפסד, משום שדוקא בדליקה התירו, משום דאי לא שרית ליה אתי לכבוי".

והנה עיין באו"ח ס' תקי"ד בט"ז סק"ו שכתב שדברי ר' יואל שיטה יחידאה היא ולא מצינו חבר לשיטה זו וכן בשעה"צ שם סקל"א הביאו עי"ש.

ובפרט שמסתמות דברי מרן השו"ע נראה דלא סברי ליה כרב יואל.

ב | גרמא במלאכת מבשל

כיון שמצאנו בחז"ל בכמה מקומות שאסרו גם בגרמא בבישול כמו שנביא לקמיה ויש לדון אם זה שייך גם אצלנו. איתה בגמ' ביצה (לד.):

"תניא אחד מביא את האור ואחד מביא את העצים ואחד שופת את הקדרה וא' מביא את המים וכו' כולן חייבים, והתניא אחרון חייב וכולן פטורים, לא קשיא הא דאייתי אור מעיקרא הא דאייתי אור לבסוף".

משמע שאם הביא את האור לבסוף כולן פטורים אבל אסורים. כפי הכלל שבידינו שבהל' שבת כל מקום שכתוב פטור פירושו פטור אבל אסור (חוץ מג' מקומות) ומגמ' זו הוכיח תרומת הדשן ס' סו' שאין להתיר לישראל שיושיב קדירה של החמין ע"ג התנור והשפחה מבערת התנור אח"כ והחמין מתבשלים כ"צ. והוכיח כן גם מלשון הרמב"ם והובא דבריו בב"י וכן פסקו הרמ"א בס' רנ"ג ס"ה. וכן פסק המג"א בס' שי"ח סקי"א וכתב בתור כלל: כל דינים האסורים משום בישול, אפילו ליתן על הכירה או התנור קודם היסק אסור והביא המ"ב בסקכ"ב.

א"כ, ה"ה בנידוננו צריך להיות אסור דבבישול ראינו שאפילו בגרמא, בצורה כזו שיתן את התבשיל לפני שיסיקו את האש, אסור.

אולם עיין ביביע אומר (הי' ס' כ"ו) שהביא בשם שו"ת בית אפרים (האו"ח ס' כו') שעמד על דברי תה"ד וכתב שהם פטורים ומותרים משום דלא אמרינן כל פטורי דשבת פטור אבל אסור, אלא היכי דעביד מעשה, משא"כ הכא דלא עבדי מידי כמו שפירש רש"י שם וז"ל: "דאייתי אור לבסוף, איהו הוא דעבד מלאכה, והנך לא עבדי מידי".

וא"כ פטור ומותר. וסיים בשו"ת בית אפרים דלכן לדינא צ"ל שאין איסור בישראל שמעמיד הקדרה על התנור קודם היסק ואפילו אם היה בדעתו שיסיקנו הנוכרי אח"כ. אלא שאיני כדאי לחלוק על תה"ד והרמ"א, מיהו בדיעבד נ"ל דשפיר דמי לאכול התבשיל בשבת בלי שום פקפוק כלל. עכת"ד. חזינו מדבריו שגם כשרצה לחלוק על התה"ד והרמ"א בסוף דבריו כתב שאינו כדאי לחלוק וכל מה שהתיר למעשה זה רק דשרי לאכול מהתבשיל אם כבר נעשה.

אולם היביע אומר כתב להקל לכתחילה בצירוף כמה שיטות:

1. לצרף את דעת הרמב"ם והרשב"א והר"ן דס"ל שאין בישול אחר בישול בלח ואע"פ שהשו"ע פסק דלא כוותיה היינו משום דהוה ספיקא דאורייתא לחומרא, א"כ הכא שכל הנידון זה בגרמא הוה ספקא דרבנן ולקולא.

2. יש לומר שבמקרה דינן לא דמי לגמ' בביצה דכל מה שאסרו ליתן המים מדרבנן קודם ההיסק זה משום שהוא מסייע לדבר עבירה משא"כ הכא שהפלטה נדלקת לבד ע"ש עיון שבת ולא ע"י אדם שרי לכתחילה. נמצא, שכל מה שהתיר היביע אומר זה רק בתבשיל לח שנתבשל מער"ש ונצטנן דשרי ליתנו ע"ג פלטה בשבת.

ג | איסורי נתינה לכתחילה

הנה מבואר בשו"ע בס' רנ"ג סה' שאסור ליתן לכתחילה בשבת אפילו תבשיל מבושל כ"צ יבש שהצטנן ע"ג כירה גרופה וקטומה דמחזי כמבשל, א"כ איך שרי הכא ליתן ע"ג פלאטה בשבת לכתחילה? והנה, באמת לדעת היב"א פלאטה נחשבת כמעמיד סמוך למדורה דשרי גם בשבת משום דאין דרך בישול בכך וא"כ לחולקים הסוברים שפלאטה נחשבת רק ככירה גו"ק יהיה אסור והם הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל ועוד. אולם גם לפי דעתם צריך להיות מותר, דכל מה שאסרו ליתן לכתחילה זה דוקא כשהכירה חמה אז זה מחזי כמבשל, אבל כאן כשנותן את הסיר על הפלאטה היא קרה אין בזה מחזי כמבשל.

ד | חומרת הציץ אליעזר

והנה בשו"ת ציץ אליעזר ח"ב ס' ו' יצא להחמיר מטעמים חדשים אפילו ליתן את הקדרה מע"ש ע"ג הפלאטה שתידלק בשבת ע"י שעון שבת:

1. טעם ראשון עפ"י הגמ' בשבת (דף מז:): שאסור ליתן מים לכלי שתחת הנר מפני שהוא מכבה, מע"ש ואין צריך לומר בשבת, ומפרש רב אשי הטעם מפני שמקרב את כיבוי ופרש"י בזה שנתן את המים ממש תחת הנר מכבה ממש הוא וגזרה מבעו"י אטו משחשכה. ובתוס' (ד"ה מפני) מקשים מאי שנא שריית דיו וסממנים ופריסת מצודה דשרינן בפ"ק עם השמש והכא אסרינן מער"ש שלא יבואו לעשות בשבת? ומתרצים דהתם ליכא למיחש שמא יעשה כן בשבת דהא אב מלאכה הן, אבל הכא איכא למיחש דלא דמי איסור כ"כ במה שמניח כלי תחת הניצוצות ואיכא למיחש שמא יבוא לידי כיבוי שיתחיל ליתן המים קודם נפילת הניצוצות וקודם גמר נתינתה יפלו ומכבה בידים או שיגביה הכלי עם המים כנגד הניצוצות.

א"כ לפי"ז בנידוננו, נהי דעצם ההדלקה והכיבוי בשבת ע"י שעון שבת מותר, אבל לענין שימת הקדרה שיתבשל התבשיל שפיר יש לגזור לשמא יבואו לשים את הקדרה גם בשבת קודם הגעת זמן ההדלקה מפני שלא נראה כ"כ לאיסור וידמה בדעתו שאין בזה איסור כלל אף משתחשך וגם לפעמים יכול לקרות שישמנה קרוב לזמן ההדלקה ועם שימת הקדרה ידלק באותו רגע ויבוא לידי חיוב חטאת. וכן אפילו בלי משים יכולים לבוא להוריד הקדרה בשבת לרגע מהתנור ולהשים בחזרה ויבואו לידי איסור מבשל. עכת"ד.

והנה כבר דחהו בשו"ת הר צבי שאין לנו לגזור גזרות חדשות מעצמנו. ועוד יש להוסיף דכיון שגם אם יקרה ויניח קדרה בשבת על הכירה שתדלק עוד מעט ע"י שעון שבתאין זה חיוב דאוריתא וא"כ אין טעם לגזור דכל מה שמצינו שחז"ל גזרו זה אטו דאוריתא. (ומה שכתב שיכול להיות שבדיוק בזמן שיניח את הקדרה ידלק האש ע"י השעון שבת - זה חשש רחוק).

2. טעם שני יש לגזור שמא יגיס שחייב משום מבשל כמ"ש הרמב"ן בחידושו לדרך יח: דגבי בישול האוכלין נמי איכא משום מגיס כמו שגזרו בנותן צמר ליורה. רק שבסוף כתב הרמב"ן לחלק דגבי צבע ליורה יש לחוש יותר לשמא יגיס לפי שהוא קרוב ליורה והוא מפסיד הרבה משא"כ בתבשיל בקדרה.

וא"כ לפי הטעם הראשון של הרמב"ן יש לאסור. אולם, דברי הגאון הציץ אליעזר קשים, דהרי מפורש בשו"ע שס"ל שאין חוששין לשמאי יגיס בבישול קדרה דהנה בסימן רנ"ג פסק השו"ע שמותר להשהות ע"ג כירה גרופה אפילו לא הגיע התבשיל למאכל בן דורסאי ולא חשש משום מגיס כלל. וכן העיר הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל בספרו שולחן שלמה (ה"א ע' ס"ב).

ה | מסקנה

אולם לאחר העיון נראה להחמיר ולאסור להניח בשבת תבשיל לח שנתבשל ונצטנן ע"ג פלאטה שתידלק ע"י שעון שבת משום שהרי הב"י בס' רנ"ג הביא את תה"ד בלא חולק, א"כ אפילו שבשו"ע לא הביאו כי הרמב"ם ושאר הראשונים לא הזכירו דין כזה מ"מ לא דחוהו לדין זה. וכן פסק האור לציון פרק ל' שאלה יח' ונראה שסברתו לאסור מדרבנן הוא כמו שמבואר בהג"ה רעק"א שיח' סד' שכתב שאם יתן בשבת מרק רותח על גבי הכירה שתידלק בעוד שעה ע"י גויה מותר אע"פ שיצטנן בנותיהם כיון שמה שחז"ל אסרו ליתן את המים אפי' קודם שיהיה שם אש זה כיון שאם היה כאן עכשיו אש היה עובר איסור דאוריתא (א"כ הוה חלק ממעשה הבישול) לכן גזרו אטו הא. ולפי"ז אם מניח קדרה חמה שרי כי גם אם היה האש עכשיו לא היה עובר איסור דאוריתא.

מ"מ חזינן מדבריו שיסוד האיסור הוא כי אם היה כאן אש היה עובר איסור דאוריתא, ולא כמו שכתב היביע הנ"ל. ולפי סברה זו, א"כ אפילו שיידלק ע"י שעון שבת אסור.

לסיכום, הנחת תבשיל על גבי הפלטה מערב שבת מותר, אך הנחת תבשיל לח בשבת - יש מקום להחמיר, ודלא כפי שהיקל בזה הגרע"י יוסף זצ"ל. והנה שאלוני אם שרי להדליק ע"י שעון שבת את הבוילר בשבת כדי שיהיה לו מים חמים מיד במוצ"ש, נראה פשוט דשרי לכו"ע כיון שזה רק גרמא ואין כאן מעשה בישול ואין כאן מיחזי כמבשל ולא כלום ואין את החשש של הרעק"א, לכן לכו"ע שרי.